

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXXIX. De Sententia Excommunicationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

est tertia pars integralis Satisfactio, quam pro gravitate delicti & afflictione penitentis, Sacerdos tandem indicit, subinde solemniter, subinde publicè dumtaxat, sed frequentius privatim peragendam, *cap. Significavit 3, c. Quasi sum 7, cum cap. seq. h. s.* Unde & tres species resultant, nimirum penitentia solemnis, quam olim sub initio Quadragesimæ delinquentes, sacco induti, pulveribus aspersi, ac horribili modo foras pulsati peragebant, sicut textus refert in *can. incip. in capite quadragesima 50, dist.* Et quamquam hæc quoque, quia publicè fit (non nisi ab Episcopo imponenda, *c. Accedentibus, sup. De excessib. Prælator*) vocetur publica, propriè tamen, simpliciter & sine addito publicè est, quæ quidem publicè fit, sed sine solemnitate, cuius mentio fit in *d. can. In capite* Porro huiusmodi penitentias, ut quis peregrinetur, ut ambulet lineis vestibus, ut corpus castiget, etiam inferior Sacerdos imponere potest, saltem pro gravioribus delictis, vel ut ad ulterio, filiorum oppressionem, præsertim si jam illa in publicum venerint, *d. cap. Quasi sum h. tit. can. Presbyter 28, dist. ubi. Glos. distinctionem hanc eleganter explicat.* Cæterum si occulta sint delicta, quamvis gravia, tertiæ speciei, quæ privata vocatur penitentia, locus erit, *d. cap. Quasi sum & cap. Officii 9, sub fin. h. s.* Hæc de prima.

Alteram verò pars Rubr. agit de remissionibus, quæ nihil aliud sunt quam penarum indulgentiarum. Quamvis enim per contritionem & confessionem crimen & culpa delinquentis extinguitur, remanet tamen ipsius culpæ (ut vocant) reatus, quem ob id corporali cruciari seu temporali penâ abstergere debemus, ut ait textus in *can. Si peccatum 82, de penit. dist. 1.* Jam verò circa hu-

jusmodi penam versantur remissiones, seu indulgentia, quæ ob id nihil aliud est quam actus quidam graciosus, per quem afflictio culpæ seu penæ temporalis remittitur, originem habens ex thesauro Ecclesiæ, ut ait textus in *cap. Vnigenitus h. s. in Extravag. communib.* Sicut ergò lex civilis in foro criminali, etiam probato delicto, corporis cruciatum subinde remittit, eamque remissionem vocat indulgentiam, *l. Indulgentia, C. De generali abolit.* ita benigna mater Ecclesia penas vel hinc in terris, vel quas in purgatorio luere oportet, graciosè & ex causa subinde remittit, *d. cap. Vnigenitus*, idque per Prælatos suos, qui (cum Pont. ob plenitudinem potestatis, quidvis possit, id est, plenarias concedere indulgentias) si sint inferiores, sive Archiepiscopi sive Episcopi, non in plenitudinem potestatis, sed in partem sollicitudinis adsumpti, non nisi quadraginta dierum indulgentias concedunt, *cap. Cum ex eo 14, vers. Ad hæc & cap. Nostra h. tit.* Quinimò si Ecclesia à pluribus Episcopis consecratur, quo casu solent indulgentiæ concedi etiam à singulis, concessio tamen simul omnium ultra annum non debet produci, *d. c. Cum ex eo vers. Ad hoc.* Ne nimirum potestas Ecclesiastica, ut ait textus, vilescat, & homines, qui per indulgentiam sæpe sunt peiores, alienentur à satisfactione penitentiali. Postremò & illud addamus, quod Episcoporum indulgentiæ non proficiunt nisi illis, qui concedentur jurisdictioni subsunt, eo quòd Judex Ecclesiasticus non magis quam sæcularis excedere possit suam jurisdictionem, id est, aut in alieno territorio, aut jus dicere sibi non subiectis, *l. ult. D. De jurif. c. Quod autem vers. cum à non suo iudice nemoligari valeat vel absolvi h. s.*

IN TIT. XXXIX. DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Canif. lib. III. tit. 23.

S U M M A R I A.

1. Excommunicatio quid.
2. Soli Ecclesia competit.
3. Excommunicatur solus Christianus.
4. Excommunicatio in quo distinguitur à cæteris censuris.
5. Communio quotuplex.
6. Excommunicatio alia major, alia minor.
7. Minor quid operetur.

8. Quid major.
9. Alii effectus majoris excommunicationis.
10. Excommunicatio alia est juris sive lata sententia, alia iudicis sive sententia ferenda.
11. Excommunicatio quando & qualiter inferenda, remissivè.
12. Quibus casibus cum excommunicato communicare liceat.
13. Quibus casibus absolutio ab excommunicatione pertinet à S. Pontifice.

Yyy

Postea

Postremo loco nunc agit de excommunicatione, quae una ex tribus censuris, ut vocat Pont. in cap. *Quarenti* 20, inf. *De verb. signif.* inter pœnas spirituales est durissima, animam delinquentis velut occulto quodam gladio penetrans sed quoniam admodum late sese extendit, brevi quadam circumscriptione naturam ipsius, effectum, & latitudinem complectemur.

1 Est igitur *Excommunicatio Censura* ut plurimum *Ecclesiastica*, quae quis separatur à communione Christianorum, idq; iuris dispositione, vel ab homine Censura, inquam; nam hoc velut genus definiti ipsi commune est cum duabus aliis, nimirum suspensione & interdicto d. cap. *Quarenti*, nempe in quantum vox ipsa accipitur, non pro munere, seu dignitate censoris, juxta illud,

Dat veniam corvis, vexat censura columbas;

sed pro correctione seu sententia pœnali, quam qui capax est ordinis, mediante jurisdictione, profert. Propterea adiecit ut plurimum, quod subinde minor excommunicatio, quando non profertur in foro exteriori, sed vel sibi ipsi illam quispiam infligit, vel certe Confessarius, non habeat rationem censuræ, c. *Si quem penult.* & ibi *Glos. b. t.*

2 *Ecclesiastica*: hanc enim excommunicationis censuram peculiariter Ecclesia sibi vindicat. Et ideo si forte censor seu Judex secularis quempiam separet ab hominum cœtu sive consortio, quamvis nominis ratio non relinquatur, talis tamen separatio excommunicationis rationem non habebit.

3 *Quis quis*, id est, homo, non quilibet, sed Christianus: nam pagani & infideles, qui foris sunt, eo ipso, quod numquam fuerint admissi, non possunt à communione separari, propterea quod privatio semper præsupponat habitum, c. *Sicut exliverarum sup. De homicidio l. Borem § ult. D. De adul. edito.*

4 *Separatur*, directe nimirum: hæc enim est propria differentia, per quam excommunicatio distinguitur à cæteris censuris, hoc est, quod excommunicatio directe quempiam separet à communione; suspensio ab usu potestatis, id est, officii vel etiam beneficii. Denique Interdictum directe quem privat Sacramentis, divinis officiis & sepulturâ Ecclesiasticâ. Verum quidem est, quod excommunicatio eo ipso, quo quem privat communione, eundem etiam separet à Sacramento, uti etiam suspensio à divinis officiis, sed quoniam indirectè hoc facit, & per consequens, quatenus nimirum Sacramenta subserviunt com-

munioni tamquam species, & divinum officium exercitio potestatis, aut etiam communioni, formalis seu per manet censurarum distinctio.

Communione Christianorum: pro parte nimirum, vel in totum. Quod ut palam fiat, sciendum est, quod duplex vel omnino triplex sit communio: nam ut illam omittamus, quæ interius per charitatem in Christo nos efficiens velut unum corpus, secum trahit communem suffragiorum influxum & à qua nos separat mortale crimen, altera communio est politica seu temporalis, per quam Christiani exterius fruuntur communi colloquio, convictu, & commercio, quâ parte nimirum cives sunt; altera verò ea, quæ potior & spiritualis, per quam quam cives, quâ parte Christiani sunt, fruuntur communibus suffragiis seu precibus, Sacramentis, ac divinis officiis.

Nunc verò quia contingit quempiam subinde separari à communione spirituali, subinde verò à spirituali & à politica; celebris illa resultat divisio, quod quædam excommunicatio dicatur major, quædam minor d. cap. *Si quem h. tit.* ubi asseritur, quod si quis sine speciali expressione excommunicetur, hoc ipsum, ut analogum stet pro famulo significato, accipi debeat de majori excommunicatione, cum tamen regula juris dicat, quod in pœnis benignior sit facienda interpretatio, c. *In jans De R. l. in 6.*

Excommunicatio minor est, quo quis separatur à communione Christianorum quoad Sacramentorum participationem, in quorum privatione potissimum consistit, d. cap. *Si quem*; eo quod sic excommunicatus nec ab exteriori conversatione, nec ab aliis officiis, quæ communiter sunt secludatur.

Excommunicatio verò major (quæ ut plurimum etiam, sed tunc peculiariter vocatur Anathema, quando scilicet solemnî ritu & per modum execrationis cujusdam infligitur, uti textus refert in *can. Debent xi. qu. 3.*) multis modis affligit delinquentem. Præterquam enim quod declarat illum gratiâ Dei excidisse, & à mystico Christianorum corpore separatam, secludit etiam non solum à communione spirituali, seu participatione Sacramentorum tam activè quam passivè, hoc est, ut jam nec ipse accipere, nec aliis illa administrare possit cap. *Si celebrat ult. sup. De Clerico excom. minist. can. Engelvudam xi. qu. 4.* sed etiam à politica communione, ut jam nemmo

cum

eum eo colloqui, preces effundere, nemo salutare, aut cum iplo habitare, nemo etiam operari, aut denique eum eo bibere vel comedere possit; id quod Glof. in c. *Statuimus* h. tit. lib. 6, tali versiculo expressit,

Orate, Vale, Communio, Mensa nogetur:

saltem extra casus, qui partim in c. *voluntate* 54, ubi excipitur salus animæ, partim alibi h. t. exprimuntur.

Sed ut omittamus, quod hæc excommunicatio, pro subiecta materia subinde secum trahens infamiam, priver hominem tam facultate conferendi & obtinendi beneficia, si uctus que eorum dem percipiendi, cap. *Postulatis* 7, De clerico excommunicato, cap. *Pastoralis* 5, §. *verum* sup. De appellacionib. quam potestate eligendi activâ & passivâ, cap. *Constitutis* 48, De appellat. quod efficiat, ut in causa criminali habeatur pro confesso, qui per annum in ea perseverat, seu, ut ajunt, infordebit, can. *Rursus* 37, & can. *Quicumque* seq. xi. qu. 3, quod subditos ab onere servandi seu juramento fidelitatis absolvat, can. *Nos sanctorum*, can. *Iuratos milites* xv. qu. 6, Denique quoddam multa alia incommoda passim Canonibus expressa secum ferat: illud vel maximum damnum est, quod non solum divinis & privatorum precibus, sed etiam generalibus Ecclesiæ suffragiis delinquentem spoliat hæc excommunicatio, qui ob id peculiari quadam ratione à diabolo dicitur possideri, can. *Audi* 21, & can. *Omnis* 32, xi. quasi 3, tamquam si diabolus liberius ac veluti ad libitum poterit illum nunc torquere: id quod de cæteris peccatoribus perinde dici non potest, utpote qui saltem per fidem mystico corpori adhaerentes, precibus aliorum membrorum eo sine juvantur, ut in viam redeant, cum interim nemo pro excommunicato, saltem publice, possit orare. Ex quibus jam satis constat, quod quamvis excommunicatio interdum vocerur medicina, nimirum ex parte affligentis, qui cupit curare, pœna tamen sit respectu delinquentis, inter pœnas spirituales gravissima cap. *Cum medicinali*, hoc tit. lib. 6.

A iure vel ab homine His verbis altera quædam divisio insinuat, à modo infligendi desumpta, quod nimirum quædam excommunicatio inferatur à Jure seu à Canone, quæ ob id dicitur læ sententiæ: etiam si subinde, dum crimen non est publicum, sit opus sententiæ declaratoriæ, per quam non excommunicatur delinquens, sed declaratur à Jure tam esse excommunicatum, cap. *Cum non ab homine* 10, sup. De iudicij, cujus insigne

exemplum habemus in can. *Si quis suadente diabolo* xvii. qu. 4, Alia verò inferitur ab homine, seu à Judice, dum vel specialiter certam personam excommunicat, vel generaliter omnes, qui hoc aut illud fecerint, aut etiam omiserint, cap. *A nobis* 21, h. tit. cap. *Ut animarum* §. *statuto* sup. De constitut. lib. 6.

His ita breviter positis, restaret dicendum, quænam excommunicatio sit iusta, quæ iniusta, subinde tamen timenda, quibus de causis & quâ formâ infligatur, can. 1, xi. qu. 3, cap. *Sacro* 48, h. t. ubi deciditur, quod non nisi post trinam admonitionem in scriptis & ob gravem offensam excommunicatio inferri debeat; magnâ etiam pœnâ propositâ Prælati, qui non amore justitiæ, sed odio personarum censurâ tam horrendâ utuntur. Item Concil. Trid. multa super hoc juris articulo salubriter definiens Sess. 25, cap. 1, de reform. etiam statuit, quod contra eos, qui per annum in excommunicatione infordeant, tamquam suspectos de hæresi, procedendum sit.

Denique præter alia dicendum foret, quod communicans seu commercium habens cum eo, qui majori excommunicatione irretitus est, incurrat minorem, c. *Nuper* 29, h. t. saltem extra casus, qui insinuantur hoc versiculo,

Vtile, Lex, Humile, Resignata, Necessè,

per Glof. in cap. *Cum desideres* 15, h. t. *Vtile*, v. g. si utiliter quis querat salutem ipsius, d. cap. *Cum voluntate* & cap. *Si verò* 34, h. t. *Lex*, id est, si lege conjugii teneatur, velut uxor, cap. *Intra alia* 31, h. t. *Humile*, id est, si subjecti fiat, ut filii vel ministri *Resignata*, id est, si quis non affectatâ, quâ quis nescire studet, quæ scire debet, nec crâsâ aut supinâ, quâ quis nescit, quod omnes sui ordinis scire debent, sed ignorantia justâ labore, quam nos vocamus probabilem, Theologi invincibilem, d. cap. 15, in *V. scienter* h. t. & cap. *Sicut dignum* 6, §. *illis præterea* sup. De homic. Denique *Necessè*, id est, v. g. si pauper sit & aliter stipem, ut vivat, obtinere non possit, can. *Quoniam multos* 103, xi. qu. 3, Sed quoniam compendium sequitur, consulemp Navarrum in *Enchiridio* c. 27, id fusius explicantem.

Illud interim non præteribimus, quod interdum excommunicatio major (nam à minori qui liber Sacerdos absolvit) tam malignantis sit naturæ, ut non nisi à summo Pontifice ejus absolutio possit obtineri; sicut in primis videre est in Bulla, quam vocant *Cœnæ Domini*, multis casibus, & extra illam in can. *Nulli* 19, dist. ubi Ro-

nam coguntur ambulare, qui transgressores Canonum negant Pontificem jus eos condendi habere: item in c. Ad falsarium 7, De crimine falsi, ubi falsarii, & in cap. Tu nos 19, ubi incendiarii, mittuntur Romam Sed ne singulos recenscam, quos dabit lectio, casus reservados in cap. Dura sup. De crim falsi cap. Significavit h. tit. cap. Felicit De penis lib. 6, Clem. 1. §. verum De heret. & alibi, unum illum præ reliquis exprimemus, quo quis in d. can. Si quis suadente manus violentas injicit in Clericum, non causâ disciplinæ, nec ex officio aut jussu superioris, sed maligno spiritali: is enim à nemine potest absolvi quàm à summo Pont. c. 1, c. Non dubium h. tit. aut saltem ab ejus Legato à latere, cui ob dignitatis splendorem Pontifex id

videtur commississe, cap. Ad eminentiam 20, c. Quod de his 26, h. tit. nisi forte aut in mortis articulo, Clem. Cupientes de penis, Conc. Trid. Sess. 14, cap. 7, ubi in articulo mortis cuilibet Sacerdoti quovis pœnitentes absolvendi facit potestatem; adt etiam, nisi alia causa sub sit, veluti pauperatis, senectutis, infirmitatis Quibus tamen casibus si Episcopus veluti ad cautelam excommunicatum absolvat, ante absolutionem duo debent jurato promitti, & quod in posterum tale facinus non perpetrabit, cap. Ex tenore 10, & quod primâ occasione, ubi justum impedimentum cessabit, absolvendus à Pont. Romam ibit, cap. Mulieres 6, c. De cetero 11, h. s.

IN TIT. XL. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Quæ tam hoc quàm sequenti Tit. traduntur, ad totius Juris artificium referuntur. Nam cum ad quamvis Juris partem cum rebus verba concurrant, quid commodius coronidis loco ponere potuit, quàm significationes verborum ac rerum definitiones seu regulas? Ad prius itaque quod attinet, quoniam verba menti subserviunt & intentioni, non intentio verbis, quando de mente legislatoris constat, de verbis non debemus esse solliciti, cap. Intelligentia 6, c. Nihil obsistat. 7, h. tit. Quando verò non satis liquido constat, ne tunc quidem proprietati verborum semper & mordicus inhaerendum est, quippe quæ subinde vel improprie sumuntur, ut vendere pro locare, dare pro tradere, l. Verbum D. h. tit. vel per usum, penes quem norma loquendi, in

alium sensum traducatur, l. Cum lanionis §. affirmam D. De fundo instructo leg. vel denique per interpretationem ad alias res similes transferuntur, ut vocula quis etiam ad feminas, sicut ait Ulpianus in l. 1. D. eod. Sed si non constet, tunc vel legislator pro interpretatione interpellandus est, cap. Olim 16, h. t. vel ex circumstantiis & adjunctis sensus ille arripiendus, qui videtur verisimilior atque intentioni profertentis magis vicinus, d. cap. Olim c. cap. Quarenti 26, h. tit. Breviter verborum sic satis exacta haberi debet ratio, sed non tanta, ut veritatis sensus amittatur, cap. Propterea 8, h. t. Proinde etiam si sint ambigua, in aliam significationem potius accipienda sunt, ut aliquid operentur, quam ut res subiecta pereat, cap. Abbas 15, vers. Hic autem h. t.

IN TIT. XLI. ET VLT. DE REGVLIS JVRIS.

Hæc de verbis: nunc ut magis exactè velut uno fasce comprehendat omnia, aut saltem pleraque in corpore juris prius posita, de rebus, tradit Regulas, quæ nihil aliud sunt, quàm multarum rerum jure definitarum velut in vnam collectæ narrationes, seu brevitariae ac rationes, causarum decisioni, quæ eandem habent æquitatem, subservientes. Nam cum facta seu casus in civili politia infiniti sint, & indices novi emergant, ideoque difficillimæ comprehensionis, l. Non possunt c. l. seq. D. de legib. operæ

pretium fuit, certas definitiones seu axiomata, & ut Medici vocant, Aphorismos constituere, quibus summam quod de rebus in jure constitutum est explicatur. Exemplo res fiet clarior: communis illa Reg. Qui prior est tempore, potior est jure, quid aliud in se continet quàm causam & rationem, cui ille, qui daobus dominis locavit operam suam, cogatur inservire priori, l. In operis D. Locati? Cur qui aliis vigilantior pro obtinendo beneficio prius impetravit rescriptum, si cetera sint paria, debeat præferri, c. Si duobus, cap.